

Lejsek malý (*Ficedula parva*) ve vybraných lokalitách Moravského krasu

The Red-breasted Flycatcher (*Ficedula parva*) in suitable localities of the Moravian karst

Tomáš RŮŽIČKA¹, Robert DOLEŽAL², Petr PODZEMNÝ³,
František BUBEN⁴ & Jaroslav KOLEČEK⁵

¹ AOPK ČR, Kaplanova 1931/1, Praha; e-mail: truzic02@gmail.com

² Studená 20, 638 00 Brno; e-mail: dodin@post.cz

³ Studená 33, 638 00 Brno; e-mail: podzemny.petr@post.cz

⁴ Chotovice 16, 570 01 Litomyšl; e-mail: FBuben@seznam.cz

⁵ Ústav pro životní prostředí, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Benátská 2 128 01, Praha 2; e-mail: j.kolecek@gmail.com

ÚVOD

Lejsek malý (*Ficedula parva*) patří v České republice ke vzácným ptačím druhům s odhadem početnosti 1000–2000 párů v období 2014–2017. Vyskytuje se ostrůvkovitě v závislosti na vhodném hnízdním prostředí, především v bukových a smíšených lesích (ŠTASTNÝ et al. 2021). V rámci svého evropského areálu obývá ovšem velmi různorodé typy lesů – pralesovité bučiny v nížinách, smíšené bučiny s příměsí smrku a jedle v horských oblastech, dubo-lipo-habrové lesy a lužní lesy, březové háje na vřesovištích nebo další typy smíšených, listnatých, ale dokonce i jehličnatých lesů s příměsí listnáčů (KELLER et al. 2020).

Lejsek malý je přísně tažný druh se zimovišti zejména v severozápadní Indii a Pákistánu. HUDEC et al. (2011) uvádějí, že evropské ptáky táhnou převážně jihovýchodním směrem, někteří však zpočátku nastupují až jižní směr tahu přes východní Středomoří a severovýchodní Afriku. To potvrzují i zprávy z odchytů tohoto druhu na ostrově Antikythira jižně od poloostrova Peloponés mezi Kythirou a Krétou (DIMAKI & ALIVIZATOS 2011). Podobně existují vzácná, ale pravidelná pozorování na Maltě během podzimní migrace od poloviny září do konce listopadu. Z jarní migrace zde existují jen čtyři pozorování z roku 1994 – 3 ex. a 2003 – 1 ex. (R. Galea *in litt.*). Podle Evropského hnízdního atlasu ptáků (KELLER et al. 2020) celková populace v Evropě podléhá fluktuacím, především na západní hranici svého rozšíření v Nizozemí, Dánsku a západní části Německa.

Historické shrnutí výskytu na jižní Moravě od 80. let minulého století uvádí MARTIŠKO (1997). Konkrétně zmiňuje bukové porosty v k. ú. Vranov a Bílovice nad Svitavou (tedy též PR Jelení skok) a oblast Josefova v NPR Býčí skála (též K. Hudec *in verb.*) a PR U Výpustku. V PR Malužín uvádí MARTIŠKO (1995) šest zpívajících samců. VERMOUZEK (2007) zjistil nepravidelné hnízdění jednoho páru lejska malého v PR Čihadlo a pravidelný výskyt 1–2 párů v NPR Vývěry Punkvy (VERMOUZEK 2005).

Naším záměrem bylo zhodnotit početnost a rozšíření lejsků malých v rezervacích s porosty starých bučin v CHKO Moravský kras a přilehlých rezervacích v údolí Svitavy. Jde o nejpříhodnější biotopy severně od Brna, které splňují nároky tohoto druhu.

METODIKA

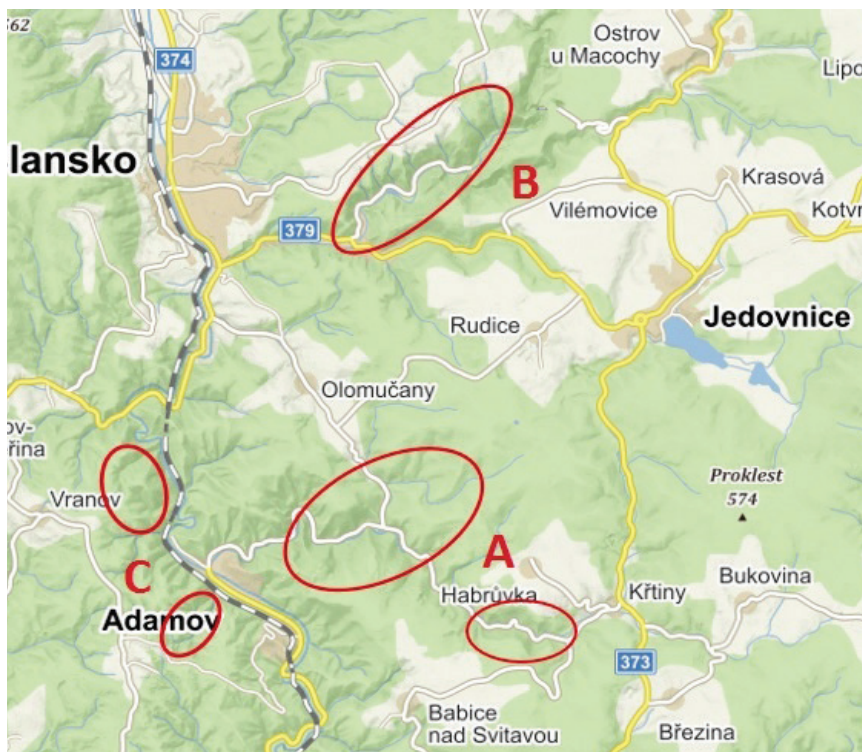
Popis sledovaného území

Sledované území je výškově velmi členité, s prudkými svahy. Má rozlohu kolem 33 km², nicméně velikost vhodných biotopů je mnohem menší – odhadem do 2–4 km². Svá pozorování jsme zaměřili na národní přírodní rezervace a přírodní rezervace se staršími bukovými porosty a oblast Mokrého žlábků v blízkosti PR Coufava. Jejich polohu v širším regionu přibližuje obr. 1, charakter lesního prostředí obr. 2–5. Ve všech sledovaných lokalitách se vyskytují starší bukové porosty obvykle ve stáří 90 až 190 let. Jsou to přírodě blízké lesy, místy s odrůstajícím zmlazením, lokálně je však přirozená obnova porostů omezována zvěří. Neprobíhá zde těžba a území jsou ponechána samovolnému vývoji. Přehled lokalit se základní charakteristikou udává tab. 1., údaje pro rezervace byly převzaty z aktuálních plánů péče dostupných v Ústředním seznamu ochrany přírody spravovaném Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR (<https://drusop.nature.cz/>).

Pozorování a kroužkování

Ve vybraných rezervacích CHKO Moravský kras a okolí provádíme soustavné sledování populace lejsků malých včetně jejich kroužkování od roku 2017 (první kroužkování několika jedinců proběhlo v NPR Býčí skála a PR Jelení skok již v roce 2016). Kontroly lokalit jsme prováděli většinou od první pentády května (nejdříve 30. 4.) až do zhruba 15. 6., výjimečně do počátku července (6. 7.), nejčastěji mezi šestou a devátou hodinou ranní. Kontroly probíhaly ovšem nepravidelně, podle časových možností autorů tohoto článku, často s týdenním a delším odstupem.

Lejskové byli identifikováni podle charakteristického zpěvu. Na základě zbarvení hrdla jsme se snažili určit stáří pozorovaných samců – oranžová skvrna se vytváří až u ptáků ve třetím kalendářním roce života (obr. 6). Pokud nebyl zaznamenán spontánní projev, byla několikrát přehrána nahrávka zpěvu. V případě zjištění přítomnosti lejska malého jsme se pokusili o jeho odchyt do nárazové sítě s využitím nahrávky hlasu dle osvědčené metodiky (KŘENEK & ŠPILÁK 2014).

Obr. 1. Sledované lokality: A – údolí Křtinského potoka (NPR Býčí skála, PR U Výпустku) a Josefovského potoka (NPR Habrůvcká bučina), B – Pustý žleb (NPR Vývěry Punkvy), C – pravý břeh Svitavy u Adamova (PR Jelení skok, PR Coufava a Mokřý žlíbek, PR Malužín)

Fig. 1. Studied localities: A – valleys of the Křtinský and Josefovský streams (Býčí skála, U Výпустku and Habrůvcká bučina Reserves), B – Pustý žleb (Vývěry Punkvy National Nature Reserve), C – a right bank of the Svitava river near Adamov (Jelení skok, Coufava and Malužín Nature Reserves and Mokřý žlíbek)

VÝSLEDKY

Početnost populace a věkové složení

Přílet lejsků malých na námi sledované území probíhá nejčastěji během první dekády května se středním datem příletu 8. 5. (26. 4. – 21. 5.). Mezi roky 2017 a 2021 bylo nejčasnější datum příletu 26. 4. 2017 v PR Bayerova (P. Cehláriková in <http://avif.birds.cz>) a 30. 4. 2018 v NPR Býčí skála.

Ve sledovaném území každoročně zaznamenáváme 12–19 zpívajících samců lejska malého (tab. 2). Jen v roce 2021 jsme zjistili pouze devět samců. V letech 2016–2021 jsme okroužkovali 40 samců a 16 samců bylo znovu kontrolováno, většinou po jednom roce od kroužkování (7 případů). Tři samci byli odchyceni po dvou letech,

Obr. 2–5. Příklady typických biotopů obsazených ve sledovaných lokalitách lejsky malými. PR Jelení skok, NPR Vývěry Punkvy, Mokřý žlíbek a NPR Býčí skála. © T. Růžicka a R. Doležal

Fig. 2–5. Examples of typical habitats occupied in studied localities by Red-breasted Flycatchers. Jelení skok NR, Vývěry Punkvy NNR, Mokřý žlíbek and Býčí skála NNR. © T. Růžicka and R. Doležal

Tab. 1. Lokality, kde probíhal výzkum lejska malého v letech 2017–2021

Tab. 1. Localities of the Red-breasted Flycatcher research in 2017–2021

Localita Locality	Rozloha Area (ha)	Nadm. výška (m n.m.) Altitude (m a.s.l.)		Věk bukových porostů Age of beech stands	Zatoupení bučin Proportion of beech stands (%)
		Nejnižší Minimal	Nejvyšší Maximal		
NPR Býčí skála	181,6	260	509	90-180	40
NPR Habrůvecká bučina	88,6	335	510	150-200	70
NPR Vývěry Punkvy	555,3	310	530	100-190	37
PR Bayerova	17	450	540	180	95
PR Březinka	6,6	465	493	150	100
PR Coufava	22,2	360	490	180-190	98
Mokrý žlíbek	23,1	300	427	77-113	46
PR Čihadlo	55,5	367	473	95-215	67
PR Dřínová	28,8	390	526	190	55
PR Jelení skok	110,8	250	475	150–220	75
PR Malužín	55,5	230	412	118-190	58
PR U Nového hradu	44,2	255	407	180	20
PR U Výpustku	63,3	360	500	135-180	48
Celkem / Total	1229,4	230	540	95-220	20-100

Obr. 6. Dospělý samec lejska malého. NPR Habrůvecká bučina. 8. 5. 2021. © P. Podzemný

Fig. 6. An adult male of the Red-breasted Flycatcher. Habrůvecká bučina National Nature Reserve. 8 May 2021. © P. Podzemný

jeden po třech letech. Ve dvou případech se samce podařilo kontrolovat ve dvou po sobě následujících letech a ve třech případech dvakrát v průběhu tří let (tab. 3).

Celkem 10 samců (63 %) bylo kontrolováno do vzdálenosti 300 m od místa kroužkování. V rámci jednoho roku jsme zaznamenali přesuny na delší vzdálenosti pouze u dvou samců:

samec F216214 – 7. 5. 2017 kroužkován v NPR Býčí skála a kontrolován 2. 6. 2017 cca 1100 m severovýchodně v NPR Habrůvecká bučina, kde byl potvrzen i 29. 5. 2020 po 1118 dnech (obr. 7). V té době šlo o třetího nejstaršího jedince kroužkovaného v ČR;

samec JK1665 – 21. 5. 2021 kroužkován v PR U Výpustku a kontrolován 30. 5. 2021 cca 700 m východně též v PR U Výpustku.

S odstupem několika let jsme pozorovali delší přesuny u tří samců:

samec JH8838 – 10. 6. 2018 kroužkován v PR U Výpustku a kontrolován po 711 dnech 21. 5. 2020 cca 8000 m severně v NPR Vývěry Punkvy (obr. 8);

samec F216301 – 6. 5. 2018 kroužkován v NPR Vývěry Punkvy a kontrolován po 391 dnech 1. 6. 2019 a znovu na stejném místě po 755 dnech 30. 5. 2020 cca 6500 m jihozápadně v NPR Býčí skála (obr. 9);

samec F216389 – 10. 5. 2019 kroužkován v PR Jelení skok a kontrolován po 736 dnech 15. 5. 2021 cca 4600 m východně v NPR Habrůvecká bučina (obr. 10).

Pokud vztáhneme počet zpívajících samců k rozloze chráněného území, kde jsme je zaznamenali, nejvyšší denzita byla zjištěna v NPR Habrůvecká bučina – 0,56 samců/10 ha (2017 a 2018).

Tab. 2: Počet zpívajících samců lejska malého na sledovaných lokalitách v Moravském krasu v letech 2017–2021

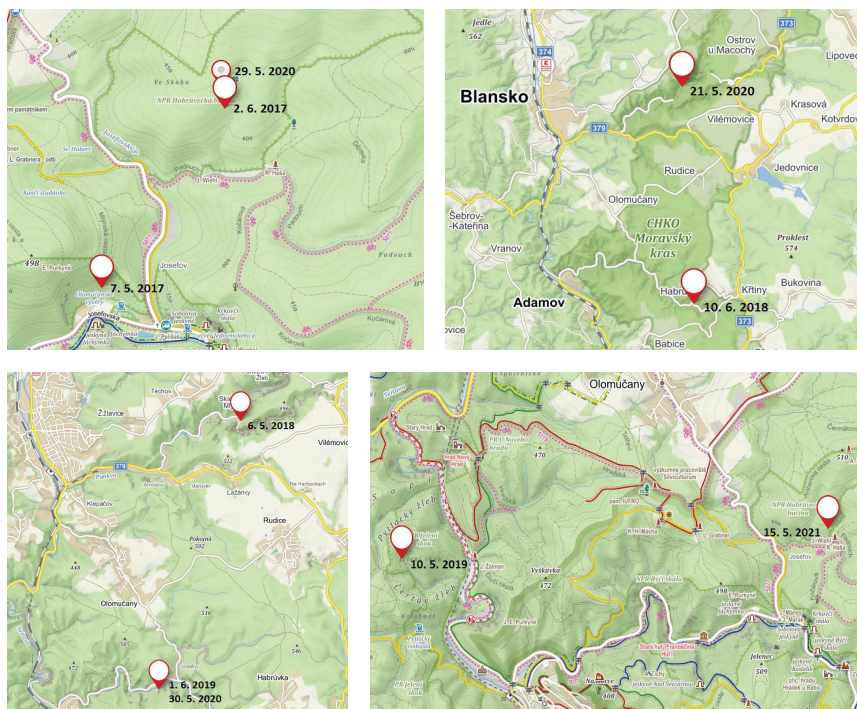
Tab. 2: The number of singing males of the Red-breasted Flycatcher at studied localities in the Moravian karst in 2017–2021

Lokalita / Locality	Rok / Year				
	2017	2018	2019	2020	2021
NPR Býčí skála	3	2	3	2-3	1
NPR Habrůvecká bučina	5	4-5	4	2	2
NPR Vývěry Punkvy	0	1	2	3	0
PR Bayerova	1	0	0	-	0
PR Březinka	-	-	-	0	0
PR Coufava	1	0	0-2	0	0
PR Čihadlo	-	-	-	0	0
PR Dřínová	-	0	0	0	0
PR Jelení skok	2-4	2	2-3	3	1
PR Malužín	0	-	0	-	2
PR U Nového hradu	1	0	0	0	0
PR U Výpustku	0	3	2	0	1
Mokrý žlíbek	-	2-3	3	2	2
Celkem / Total	13-14	14-16	16-19	12-13	9

Tab. 3. Retrapy samců lejska malého kroužkovaných na sledovaných lokalitách v Moravském krasu v letech 2017–2021

Tab. 3. Ringed males of the Red-breasted Flycatcher retrapped at studied localities in the Moravian karst in 2017–2021

Číslo kroužku Ring number	Datum kroužkování nebo kontroly Date of ringing or control	Lokalita Locality	Věk Age	Vzdálenost Distance
F188963	16/05/2016	PR Jelení skok	+2K	-
	04/06/2017	PR Jelení skok	+2K	0 m
F188965	16/05/2016	PR Jelení skok	+2K	-
	06/05/2017	PR Jelení skok	+2K	0 m
F188968	18/05/2016	NPR Býčí skála	2K	-
	02/06/2017	NPR Habrůvecká bučina	+2K	1000 m
F216214	07/05/2017	NPR Býčí skála	+2K	-
	02/06/2017	NPR Habrůvecká bučina	+2K	1100 m
	29/05/2020	NPR Habrůvecká bučina	+2K	1200 m
F216301	06/05/2018	NPR Vývěry Punkvy, Skalní mlýn	+2K	-
F216301	01/06/2019	NPR Býčí skála	+2K	6500 m
F216301	30/05/2020	NPR Býčí skála	+2K	6500 m
F216302	02/06/2018	NPR Býčí skála	+2K	-
F216302	11/05/2019	NPR Habrůvecká bučina	+2K	800 m
F216389	10/05/2019	PR Jelení skok	+2K	-
F216389	15/05/2021	NPR Habrůvecká bučina	+2K	4200 m
JC8652	15/06/2017	PR Coufava	+2K	-
JC8652	21/05/2019	Mokrý žlíbek	+2K	140 m
JC8696	14/05/2018	NPR Habrůvecká bučina	+2K	-
JC8696	12/06/2019	NPR Habrůvecká bučina	+2K	300 m
JC8696	15/05/2021	NPR Habrůvecká bučina	+2K	300 m
JH8832	05/05/2018	Mokrý žlíbek	+2K	-
JH8832	13/05/2020	Mokrý žlíbek	+2K	140 m
JH8832	05/05/2021	Mokrý žlíbek	+2K	15 m
JH8833	26/05/2018	Mokrý žlíbek	+2K	-
JH8833	31/05/2019	Mokrý žlíbek	+2K	0
JH8835	02/06/2018	PR U Výpustku	+2K	-
JH8835	11/05/2019	PR U Výpustku	+2K	200 m
JH8838	10/06/2018	PR U Výpustku	2K	-
JH8838	21/05/2020	NPR Vývěry Punkvy, Pustý žleb	+2K	8000 m
JH8922	25/05/2019	Mokrý žlíbek	+2K	-
JH8922	11/05/2020	Mokrý žlíbek	+2K	120 m
JH8922	02/05/2021	Mokrý žlíbek	+2K	90 m

Obr. 7–10. Místa a data odchyty samců F216214, JH8838, F216301 a F216389

Fig. 7–10. Points and dates of males F216214, JH8838, F216301 and F216389 catching

Každoročně byli ve sledovaném území pozorováni 2–3 loňští samci. Všichni ostatní samci byli ve třetím kalendářním roce a starší, výjimečně zůstalo stáří neurčeno (6×). Výjimkou je v tomto rok 2021, kdy bylo zjištěno pět loňských a jen čtyři víceletí samci.

Pouze ve dvou případech se podařilo kontrolním odchytem potvrdit lejska, který byl v předchozích letech kroužkovan jako loňský. V jediném případě se podařilo odchytit samici s hnízdní nažinou. Šlo o loňskou samici, která vytvořila pár s loňským samcem (2020, NPR Býčí skála). Jde o ojedinělé pozorování samice a celého páru ve sledovaném území.

Celkově jsme za pět let zaznamenali 15 případů (21–23 % všech pozorování), kdy samec z lokality do další kontroly zmizel (resp. jeho výskyt nebyl potvrzen). Lokality byla opuštěna po třech až 29 dnech, průměrně po 12 dnech, nicméně kontroly lokalit s okroužkovanými samci neprobíhaly ve stejných intervalech. Třikrát jsme lokalitu kontrolovali až po více jak 20 dnech, pětkrát po více jak 14 dnech (tab. 4).

Tab. 4. Počet dnů mezi poslední pozitivní a první negativní kontrolou kroužkovaných samců lejska malého na sledovaných lokalitách v Moravském krasu v letech 2017–2021

Tab. 4. The number of days between the last positive and the first negative controls of Red-breasted Flycatcher ringed males at studied localities in the Moravian karst in 2017–2021

Rok Year	Datum kontroly Control date		Počet dnů mezi kontrolami No. of days between controls	Lokalita Locality	Počet zjištěných samic No. of recorded males
	Poslední pozitivní Last positive	První negativní First negative			
2017	26/04/2017	11/05/2017	15	PR Bayerova	13–14
	06/05/2017	04/06/2017	29	PR Jelení skok	
	10/05/2017	23/05/2017	13	NPR Habrůvecká bučina	
2018	02/06/2018	10/06/2018	8	PR U Výpustku	14–16
	05/05/2018	08/05/2018	3	Mokry žlíbek	
2019	12/05/2019	01/06/2019	20	NPR Býčí skála	16–19
	11/05/2019	25/05/2019	14	PR U Výpustku	
	21/05/2019	25/05/2019	4	Mokry žlíbek	
	01/06/2019	16/06/2019	15	U Kamenného kola	
2020	06/05/2020	11/05/2020	5	Mokry žlíbek	12–13
	16/05/2020	30/05/2020	14	PR Jelení skok	
	30/05/2020	02/06/2020	3	PR Jelení skok	
2021	14/05/2021	29/05/2021	15	PR Jelení skok	9
	20/05/2021	29/05/2021	9	NPR Býčí skála	
	05/05/2021	30/05/2021	25	Mokry žlíbek	

Nároky na prostředí

V letech 2017–2021 jsme lejsky malé zaznamenávali ve starých bukových porostech (nad 80 let) s mladší etází nebo obhajovali hnízdní teritorium na hranici starého a mladého porostu. Pokud byli zastiženi ve starých porostech, bylo v jejich teritoriu vždy ostrůvkovitě snížené zakmenění se zmlazením. Podle našich pozorování se lejsek malý nevyskytuje v nejstarších bukových porostech bez podrostu (zmlazení) jako v případě části PR Malužín. Ve všech lokalitách, kde byl lejsek malý zjištěn, byl v blízkosti vodní tok na dně údolí nebo žlebu. Obsazená teritoria se nacházela v nadmořské výšce 295–475 m.

DISKUSE

Obsazování teritorií a tah

Přílet lejsků malých na námi sledované území probíhal nejčastěji během první dekády května se středním datem příletu 8. 5. (26. 4. – 21. 5.). Stejnou zkušenost mají KŘENEK et al. (2016) v Beskydech. Zhruba to odpovídá i pozorování J. Vačkaře (in

ŠTASTNÝ & HUDEC 2011), který pro období 1956–1977 uvádí střední datum přiletu v okolí Brna 13. 5. (2. 5. – 27. 5.). Pro celou ČR a roky 1994–2007 udávají ŠTASTNÝ & HUDEC (2011) střední datum prvního pozorování 10. 5. Nejčasnější jarní záznam v bývalém Československu pochází z Piešťan na Slovensku – 16. 4. a nejpozdější z Drásova – 9. 6. Na Zábřežsku se v letech 1964–1967 objevili první zpívající samci 14. 5. – 17. 5. (ŠTASTNÝ 1970). Přilet prvních lejsků malých do Bialověžského lesa se pohybuje mezi 28. 4. a 11. 5. (medián 6. 5.) v závislosti na počasí v tom kterém roce (MITRUS et al. 2005).

Podle zkušeností z pěti let monitoringu a odchytu lejsků se zdá pravděpodobné, že někteří samci, kteří obsadili teritorium počátkem května a nenašli partnerku, se přemísťují na jiné lokality (to potvrzuje kontrolní odchyt samce F216214, který byl 7. 5. 2017 kroužkován a kontrolován byl 2. 6. 2017 o cca 1 km jinde), ale dochází též k úplnému zmizení zpívajících samců ze sledovaného území. Tyto předpoklady podporují např. pozorování z PR U Výpustku, kde jsme v roce 2017 nezaznamenali žádného zpívajícího samce, v roce 2018 hned tři (všechna pozorování spadají do období 2. 6. až 10. 6.). V roce 2019 zde byli kroužkováni dva samci 11. 5., ale 25. 5. nebyl v této rezervaci zjištěn již žádný. Naopak v roce 2020 tu opět nebyl zaznamenán žádný samec za celou hnízdní sezónu (od 8. 5. do 12. 6.). V roce 2021 zde byl pozorován a odchycen samec 21. 5. a znovu byl kontrolován 30. 5. o 700 m dále, když předtím byly tři kontroly negativní (4. 5., 12. 5., 18. 5.).

Podobně v sezóně 2020 v PR Jelení skok byli postupně na různých místech pozorováni tři samci (16. a 30. 5.), ale 2. 6. a 6. 6. zde byl již pouze jediný (loňský – 2K). Samec kroužkováný 16. 5. (víceletý – +2K) na lokalitě 30. 5. již nebyl a podobně jiný samec kroužkováný 30. 5. (+2K, pozorovaný s dalším samcem neurčeného stáří) 2. 6. zjištěn nebyl. V červnu zde byl pozorován (a kroužkován) již pouze jediný samec (2K), který se na lokalitě vyskytoval pravděpodobně již od 30. 5.

Otázkou zůstává, zda tedy až pětina zastižených lejsků malých sledovaným územím pouze protahuje, nebo jen uniká naší pozornosti, protože výrazně sníží aktivitu zpěvu během hnízdění. Podle ŠTASTNÉHO & HUDCE (2011) samci v době krmení starších mláďat na zpívající samce v okolí již nereagují, což potvrzují i KŘENEK et al. (2016), kteří zaznamenali klesající aktivitu zpěvu po první dekádě května a po 20. květnu je podle nich monitoring již značně zkreslený, protože samice již sedí na hnízdech a samci zpívají mnohem méně. Ve třetí květnové dekádě a v červnu se samci ozývají jen krátce. Intenzivně podle jejich mínění zpívají jen nespárovaní samci. Toto z našich pozorování bohužel nemůžeme potvrdit, ale ani vyvrátit. Byla by potřebná naše častější přítomnost v teritoriích výskytu lejsků a potvrzení hnízdicích samic.

V roce 2021 byla intenzita zpěvu samců lejska malého po celou hnízdní sezónu nižší, než jak ji známe z předchozích let, kdy byli lejsci v dopoledních hodinách velmi aktivní a nešlo je většinou přehlédnout. Zda příčinou nižší zpěvní aktivity

bylo chladnější jaro, kdy ještě počátkem května nebyly bučiny oproti jiným letům plně olistěné, je nezodpovězenou otázkou. Případně ji lze také přičítat tomu, že většinou byli v tomto roce pozorováni dvouletí ptáci, kteří mohou vykazovat slabší aktivitu zpěvu (ŠŤASTNÝ 1970). V roce 2021 v některých případech ani po více než tříhodinovém pozorování na lokalitě (NPR Habrůvecká bučina) lejsci nezpívali a nereagovali ani na nahrávku (8. 5.), až potom se jeden krátce ozval a zaznamenání byli dva víceletí samci, jejich odchyt se ovšem nepodařil. Při opětovné kontrole lokality 15. 5. se jeden samec krátce spontánně ozval až po dvou hodinách a vzápětí se podařilo na nahrávku odchytit dva víceleté samce.

Většina zpětných odchytů (63 %) pochází z místa kroužkování s rozptylem 0–300 metrů. Není výjimkou, že samci obsazují stejná teritoria z minulých let. Některá teritoria jsou pro lejsky malé tak charakteristická, že jsou každoročně obsazována ať již stejnými samci, nebo jinými ptáky. Toto potvrzují i zkušenosti KŘENKA et al. (2016).

V období 2017–2021 byl v oblasti A (viz obr. 1) prokázán výraznější přesun dvou zpívajících samců během jedné hnízdní sezóny o 700, resp. 1100 metrů. Meziročně zde došlo k posunu teritoria o více než 300 m u 4 ex. Drobné přesuny (do 300 m) byly potvrzeny v rámci NPR Habrůvecká bučina a PR U Výпустku. Většinou je ovšem věrnost obsazovaným místům každoročně obdivuhodná. I když ne vždy se jedná o stejné jedince, místa výskytu (i odchytu) lejsků jsou v některých lokalitách každoročně shodná s přesností na jeden až několik desítek metrů.

U jednoho samce byl zaznamenán meziroční přesun z oblasti B do oblasti A (F216301; NPR Vývěry Punkvy – NPR Býčí skála; vzdálenost 6,5 km), jiný se přesunul v opačném směru z oblasti A do oblasti B (JH8838; PR U Výпустku – NPR Vývěry Punkvy; 8 km). V jednom případě byl pozorován přesun po dvou letech mezi oblastí C a oblastí A (F216389; PR Jelení skok – NPR Habrůvecká bučina; 4,5 km). Přesto, že jde o malý soubor dat, naznačují tyto přesuny, že lze širší území Moravského krasu považovat za oblast výskytu jedné populace.

Denzita

Námi zjištěná denzita 0,56 samců/10 ha v NPR Habrůvecká bučina (2017–2019) je srovnatelná s denzitou zjištěnou např. v Žofínském pralese – 0,6 párů/10 ha, přesto zdaleka nedosahuje nejvyšších zjištěných hodnot v ČR. J. Pavelka (in ŠŤASTNÝ et al. 2021) zjistil v karpatských bučinách na Vsetínsku hodnoty až 5,3 páru/10 ha.

Věk samců

Od roku 2017 do 2020 byli na sledovaných lokalitách zjištěni vždy jen dva až tři mladí, loňští samci (bez skvrny na hrudi) ročně. Je pravděpodobné, že starší samci do vhodných teritorií mladší samce nepustí, a proto loňské samce zaznamenáme jen výjimečně, protože se v kontrolovaných lokalitách zdrží jen chvíli. Tuto domněnku potvrzuje i výzkum MITRUSE et al. (2006), kteří studovali lejsky malé v Bia-

lověžském pralese. Podle jejich zjištění přilétají více jak dvoutletí samci na lokality v průměru o pět dní dříve než samci loňští. To zvyšuje jejich úspěšnost při obhajobě teritorií, a tedy i vytvoření páru. Vyšší podíl více jak dvoutletých samců v populaci dokládají i výsledky z NPR Mionší (KŘENEK et al. 2016). J. Pavelka in ŠŤASTNÝ & HUDEC (2011) uvádí na základě údajů ze Vsetínska v letech 1982–2007 poměr samců loňských a více než dvoutletých 32 : 68. Těmto pozorováním ovšem odporuje rok 2021, kdy jsme na celém sledovaném území zjistili pět loňských samců a čtyři samce starší dvou let, což bylo oproti minulým letům hodně netypické.

V případě samců kroužkovaných ve věku 2K se nám podařil kontrolní odchyt v dalších letech jen ve dvou případech (tab. 3).

Vhodné prostředí

Podle ŠŤASTNÉHO et al. (2006) hnízdí lejsek malý nejčastěji ve středněvěkých a starších bučinách a bohatě strukturovaných starých smíšených porostech (buk, smrk), méně v doubravách. Většinou je blízko potok či jiná voda. To potvrzují i naše pozorování. Ve všech rezervacích se též hojně vyskytuje lejsek bělokrký (*Ficedula albicollis*), který např. v NPR Jelení skok dosahuje denzity 2,0 – 2,7 párů/10 ha. Ve všech sledovaných lokalitách dochází k silnému tlaku zvěře (především muflona) na přirozenou obnovu lesních porostů. V nejstarších bučinách (porosty staré 190 a více let) již prastaré buky odumírají a rozpadají se, na mnoha místech však chybí mladý podrost, který by uvolněnou niku mohl využít (např. PR Jelení skok). Bez zvýšeného úsilí v lovu především muflonů a černé zvěře se bukové porosty budou obnovovat obtížně.

PODĚKOVÁNÍ

Průzkum prováděli držitelé kroužkovací licence Národního muzea a členové České společnosti ornitologické Tomáš Růžička, Petr Podzemný, Robert Doležal, František Buben a Jaroslav Koleček na základě poskytnutých výjimek AOPK ČR (SR/0488/JM/2016–3, SR/0451/JM/2020–66) a Krajského úřadu Jihomoravského kraje (JMK 8276/2017, JMK 163758/2020). Za pozorné přečtení rukopisu a zpracování tabulek a map děkujeme Vlastě Škorpíkové.

SUMMARY

Intensive research into the Red-breasted Flycatcher (*Ficedula parva*) in old beech forests of nature reserves in the Moravian Karst has been carried out since 2017. Around 12–20 singing males were recorded annually. Since 2016, 40 males have been ringed and 16 of them were retrapped – three after two years and one after

three years. In two cases a male was captured in the two following years, while in three cases a male was checked twice in three years. Only one female with a brood patch was ringed.

Red-breasted Flycatchers regularly occur in three regions (valleys of Křtinský and Josefovský stream, Pustý žleb and the right bank of the Svitava river near Adamov) with old beech stands (above 80 years) with undergrowth on steep slopes. The number of localities with suitable habitats is limited, and they can mainly be found in protected areas. The Býčí skála and Habrůvecká bučina reserves are among the most important in the Moravian karst Protected Landscape Area, while Jelení skok and Mokřý žlíbek are outside it.

According to our data, it is not possible to determine precisely how many pairs really breed in the studied region because several singing males can just migrate or remain unpaired.

LITERATURA

- DIMAKI M. & ALIVIZATOS H., 2011: Autumn migration of the Red-breasted Flycatcher *Ficedula parva* through Antikythira Island, southwestern Greece. *Ringing and Migration* 26/1: 71–73
- KELLER V., HERRANDO S., VOŘÍŠEK P., PRANCH M., KIPSON M., MILANSI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVAŇOVÁ A., KALYAKIN M. V., BAUER H.-G. & FOPPEN R. P. B., 2020: European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. *European Bird Census Council & Lynx Edicions. Barcelona*
- KŘENEK D., ŠEVČÍKOVÁ K. & ŠPILÁK R., 2016: Několik poznatků z kroužkování lejska malého v CHKO Beskydy. *Kroužkovatel* 21: 11–12
- KŘENEK D. & ŠPILÁK R., 2014: Jak a proč se věnovat kroužkování lejska malého. *Kroužkovatel* 17: 11
- MARTIŠKO J. (ed.), 1997: Hnízdní rozšíření ptáků. Jihomoravský region. Část 2. Pěvci. *Moravské zemské muzeum & ZO ČSOP Palava. Brno*
- MARTIŠKO J. & MARTIŠKOVÁ K., 1995: Za lejskem malým (*Ficedula parva*) do okolí Brna. *Zpravodaj Jihomoravské pobočky ČSO* 5: 49–50
- MITRUS C., SPARKS T. H. & TRYJANOWSKI P., 2005: First evidence of phenological change in a transcontinental migrant overwintering in the Indian sub-continent: the Red-breasted Flycatcher *Ficedula parva*. *Ornis Fennica* 82: 13–19
- ŠĚSTNÝ K., 1970: Několik pozorování o hnízdní bionomii lejska malého (*Ficedula parva*). *Sylvia* 18: 81–93
- ŠĚSTNÝ K., BEJČEK V., MIKULÁŠ I. & TELENSKÝ T., 2021: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2014–2017. *Aventinum. Praha*

- ŠŤASTNÝ K. & HUDEC K. (eds), 2011: Fauna ČR, sv. 30/1. Ptáci – Aves 3/I a II (2., přepracované a doplněné vydání). *Academia. Praha*
- VERMOUZEK Z., 2005: Inventarizační průzkum NPR Vývěry Punkvy, ptáci. *Unpubl. Uloženo na Správě CHKO Moravský kras*
- VERMOUZEK Z., 2007: Inventarizační průzkum PR Čihadlo. Ptáci. *Unpubl. Uloženo na Správě CHKO Moravský kras*